

Nr 256.

Av herr **Näsgård m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken m. m.

I propositionen angående riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken m. m. framhåller chefen för jordbruksdepartementet, att rationaliseringen inom jordbruket i princip bör framstå som en jordbrukets egen verksamhet, vilken det allmänna stödjer ekonomiskt och söker underlätta genom lagstiftningsåtgärder, som ha till syfte att undanröja hinder för densamma. Samtidigt understrykes, att statsmakterna med hänsyn till den betydelse jordbrukets fortsatta rationalisering har för hela samhället måste följa och leda detta arbete. Det är uppenbarligen av vikt, säger departementschefen, att ett förtroendefullt samarbete härvidlag kommer till stånd mellan jordbrukarna och de organ, som skola omhändervärd den statliga verksamheten på detta område.

Det är säkerligen en riktig synpunkt, att rationaliseringen måste genomföras i samförstånd med jordbrukarna, om den överhuvud taget skall lyckas. Vid utformningen av förslaget till den organisation, som skall leda rationaliseringsverksamheten, har emellertid departementschefen fäst betydligt större vikt vid statsmakternas i och för sig självklara intresse av att tillförsäkra sig ledningen än vid den lika självklara nödvändigheten av att arbetet genomföres i samförstånd med jordbrukarna. De lantbruksnämnder, som skola handhåva verksamheten ute i landet, skola enligt propositionens förslag icke blott ersätta de nuvarande egnahemsnämnderna, utan dessutom övertaga en stor del av hushållningssällskapens och jordbrukskommissionernas uppgifter samt hela torrläggingsverksamheten. En nämnd på sju personer, därav tre utsedda av Kungl. Maj:t, två tjänstemän som självskrivna ledamöter och två utsedda av hushållningssällskapet, skall övertaga de befogenheter, som nu innehas av egnahemsnämnd, torrläggingsnämnd och jordbrukskommission. Härutöver skall nämnden övertaga huvuddelen av de praktiska uppgifter, som nu ombesörjas av hushållningssällskapet, vilka reduceras till så gott som uteslutande upplysnings- och propagandainstitutioner. En koncentration till en enda nämnd av så många arbetsuppgifter som det här är fråga om måste ovillkorligen leda till att det praktiska lekmannainflytandet på ärendenas avgörande försvagas. Detta måste innebära en byråkratisering av stora mått, och jordbrukets praktiskt erfarna företrädare komma att få mycket små möjligheter att göra sina syn-

punkter gällande. Mängden av ärenden kommer att medföra, att varje ledamot endast blir i tillfälle att i detalj följa en mindre del av verksamheten, varav följer att avgörandet i det stora flertalet fall i realiteten måste överlätas till de föredragande tjänstemännen.

Enligt vår mening bör en byråkratisering av rationaliseringsverksamheten undvikas. Den bör i stället planläggas i samarbete med jordbruksnäringens utövare, och även verkställigheten av planerna bör ske på ett sådant sätt, att den framstår som en jordbrukets och jordbrukarnas egen rationaliseringsverksamhet, till vilken det allmänna lämnar bistånd i olika former. Detta strider icke mot departementschefens principuttalande, men om tankegången skall kunna förverkligas, måste rationaliseringsorganen få en sådan sammansättning och arbeta under sådana former, att det praktiska jordbrukets representanter icke åsidosätts. I annat fall komma jordbrukarna med stor sannolikhet att betrakta dessa organs verksamhet med misstänksamhet, vilket kan komma att äventyra en rationalisering, som icke blott statsmakterna utan även jordbrukarna själva betrakta som önskvärd.

Propositionens förslag följer i huvudsak de riktlinjer, som uppdrogos av 1942 års jordbruksutredning. Kommittén diskuterade i sitt betänkande frågan, huruvida den lokala organisationen skulle kunna överlätas på hushållnings-sällskapen, men fann att så icke kunde ske, såvida icke sällskapen förvandlades till rent statliga organ, vilket kommittén icke ville föreslå. Kommittén diskuterade även ett alternativ enligt vilket beslutanderätten i ärendena angående yttre och inre rationalisering skulle tillkomma en särskild nämnd, i vilken staten skulle utse flertalet ledamöter men vilken skulle vara knuten till hushållnings-sällskapen med anlitande av dessas tjänstemän. Detta alternativ underkändes av kommittén med den motiveringen, att man icke torde kunna tänka sig att dessa lokala nämnder själva skola kunna utöva beslutanderätten i alla ärenden angående yttre och inre rationalisering, utan att beslutanderätten i betydande utsträckning måste anförtros åt de tjänstemän som handlägga dessa ärenden. Det synes då, skrev kommittén, mindre lämpligt att uppdraga sådan beslutanderätt åt personer vilka ej äro statstjänstemän och ej ens äro direkt underställda det organ, som lokalt har ledningen av rationaliseringsverksamheten. Kommitténs slutsats blev, att särskilda nämnder borde inrättas för rationaliseringsverksamheten, och departementschefen har i propositionen följt denna linje.

Lantbruksnämnderna bli helt naturligt mycket arbetstyngda. För att ledamöterna ej skola betungas i onödan av den stora arbetsbördan, är det meningen att ärenden av mera rutinartad beskaffenhet skola få avgöras av tjänstemän hos nämnden. Vissa ärenden anses vidare kunna avgöras av en ledamot eller en delegation inom nämnden. Till behandling av nämnden i sin helhet anses i huvudsak böra upptagas endast sådana ärenden, som röra större belopp eller äro av principiell natur.

Att en samordning av rationaliseringsåtgärderna är ett viktigt önskemål, är

givetvis riktigt, men härav behöver enligt vår mening icke följa, att såväl den yttre som den inre rationaliseringen sammanföres till en enda nämnd. Ett tillfredsställande samarbete bör mycket väl kunna ordnas. Departementschefen anför som en olägenhet i den nuvarande arbetsfördelningen mellan hushållningssällskapen och egnahemsnämnderna, att i sak likartade uppgifter kunna komma att omhänderhavas än av egnahemsnämnden och än av hushållningssällskapet. Detta anse även vi vara olämpligt, men vi hålla före, att det bör vara en relativt enkel sak att här uppdraga erforderliga gränslinjer. Om hushållningssällskapen liksom hittills anförtroddes arbetet med den inre rationaliseringen och driftsrationaliseringen, under det att egnahemsnämnderna finge fortsätta sitt arbete med den yttre rationaliseringen, torde några svårigheter ej heller behöva möta att åstadkomma det erforderliga samarbetet.

I fråga om torrlägningsverksamheten ha i de över förslaget avgivna yttrandena särskilt starka skäl anförts emot dess inordnande under lantbruksnämnderna. Sålunda har framhållits, att det övervägande flertalet av de utav lantbruksingenjörerna handlagda förrättningarna utgöres av syneförrättningar enligt vattenlagen. Vid dessa utredes bl. a. det rättsliga förhållandet mellan delägarna. Härvid måste det säkerligen — som Föreningen statens lantbruksingenjörer framhållit — ofta inträffa, att lantbruksnämnderna i egenskap av jordägare komma att såsom sakägare ingå i de syneförrättningar enligt 10 kap. vattenlagen, som av lantbruksingenjörerna och i viss utsträckning av konsulenterna handläggas. Vid sådan förrättning avgiva synemännen utlåtande innehållande besked rörande bland annat företagets omfattning, kostnadsfördelning med mera, och dylikt utlåtande skall, om detsamma vinner laga kraft, gå i verkställighet i den ordning, som för lagakraftägande dom är stadgat. Det kan då ifrågasättas, om förrättningsmannen såsom tjänsteman i lantbruksnämnden kan handlägga sådan förrättning eller om ej jäv föreligger, då lantbruksnämnden ingår såsom sakägare.

Till detta har departementschefen genmält, att man ej torde böra överskatta den omfattning, i vilken rationaliseringsorganen kunna komma att besitta jordbruksfastigheter, samt att då kronan tillhöriga fastigheter ingå i ett torrlägningsföretag det ej synes föreligga någon reell skillnad mellan det fallet att förrättningsmannen är direkt underställd lantbruksstyrelsen och det fallet att han är knuten till dennas lokalorgan. För vår del skola vi icke inlåta oss på den juridiska sidan av detta spörsmål, men vi äro övertygade därom, att sakägarna i ett torrlägningsföretag icke anse det tillfredsställande, att en tjänsteman hos lantbruksnämnden får i uppdrag att handlägga syneförrättningar, där lantbruksnämnden i egenskap av jordägare har ekonomiska intressen att bevaka. Frågan i vilken omfattning lantbruksnämnderna komma att stå som ägare till fastigheter spelar härvidlag i princip ingen roll. Att detta kan bli fallet i ganska stor utsträckning, åtminstone inom vissa län, synes dock troligt.

Departementschefen anser, att en överföring av torrlägningsverksamheten till lantbruksnämnderna på sätt och vis kan sägas innebära, att torrlägningsnämnderna flyttas in i lantbruksnämnderna. Detta må vara formellt riktigt, men i realiteten innebär det, att av en nämnd på fem personer, vilken haft till uteslutande uppgift att syssla med torrlägningsverksamheten, flyttas en ledamot — lantbruksingenjören — in i lantbruksnämnden såsom tjänsteman. Då lantbruksnämndens sju ledamöter komma att få en mycket stor arbetsbörda, är det icke säkert, att någon enda ledamot av nämnden får tillfälle att kontinuerligt följa torrlägningsärendena.

Vi kunna tvärtom vad departementschefen gör gällande icke finna annat än att den nu föreslagna anordningen måste innebära en försämring. Torrlägningsnämndernas viktigaste uppgift är att förbereda frågor rörande statsunderstöd till torrlägningsföretagen. Sedan reglerna för statsunderstödet genom de år 1945 utfärdade nya bestämmelserna givits en mera allmän formulering än förut, kräves i de särskilda fallen en omfattande och allsidig prövning. Det är för att möjliggöra denna som nämnderna, i vilka den praktiska sakkunskapen har ett avsevärt inflytande, tillkommit. Om det sålunda icke är meningen att utbyta de nuvarande mera allmänt hållna bidragsbestämmelserna och återgå till bestämmelser av mer schablonmässig typ i likhet med vad som tidigare gällde, synes det vara synnerligen önskvärt, att torrlägningsnämnderna bibehållas i sin nuvarande form eller i varje fall icke stiekas in i lantbruksnämnderna på ett sådant sätt att de i realiteten försvinna, varvid också de praktiska fördelar dessa nämnder medfört för torrlägningsverksamheten försvinna.

Det framhålls i propositionen, att rationaliseringen måste bli ett arbete på lång sikt, vilket säkerligen är riktigt. Man kan även utgå ifrån att verksamheten till en början icke kommer att få någon större omfattning. Det synes då vara olämpligt att redan vid igångsättandet av verksamheten tillskapa en stor och tung byråkratisk organisation, som kanske icke under lång tid kan fullt utnyttjas. Särskilt synes detta gälla den lokala organisationen, där förslaget innebär, att den nuvarande organisationen helt sönderbrytes för att ersättas av de nya lantbruksnämnderna. Klokhetsen synes bjuda, att man försiktigt prövar sig fram på detta område och icke i förväg låser fast en organisation, som sedan kanske icke alls visar sig lämplig.

Enligt vår mening borde frågan om den lokala organisationen icke avgöras nu, utan först sedan någon erfarenhet angående rationaliseringsarbetet efter de nya linjerna vunnits. Under tiden synas de nuvarande organen kunna anförtros de uppgifter, som enligt propositionen skulle tillkomma lantbruksnämnderna, varvid egnahemsnämnderna erhöles till uppgift att handhava den yttre rationaliseringen och hushållningssällskapen den inre rationaliseringen och driftsrationaliseringen, under det att torrlägningsnämnder och jordbrukskommissioner finge behålla sina nuvarande uppgifter. Skulle en förstärkning

av egnahemsnämndernas arbetskrafter redan från början visa sig erforderlig på grund av de nytillkomna uppgifterna, torde detta lätt kunna ordnas utan att den framtida organisationen föregripes.

Med stöd av det anförda hemställes,

att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 75 måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag i fråga om den lokala organisationen av rationaliseringsverksamheten samt besluta, att ärenden rörande rationaliseringen skola fördelas mellan hushållningssällskapen, egnahemsnämnderna, torrlägningsnämnderna och jordbrukskommissionerna.

Stockholm den 10 april 1947.

Bernhard Näsgård.

Axel Löfvander.

Gust. E. Andersson.

Gärda Svenson.

Lars E. Andersson.

Jones Erik Andersson.
